

Прекратяване на съпругеската имуществена общност за личен дълг на единия от съпрузите (обща характеристика на правилото по чл. 27, ал. 4 СК)

гл. ас. д-р Антонина Димитрова

Termination of matrimonial property for one of the spouses' personal debt (common characterization of the rule of art. 27, par. 4 of Family Code). The paper examines the termination of matrimonial property according to the execution procedures for personal debt of one of the spouses. This includes the individual enforcement through Civil Code procedure rules and the administrative enforcement through tax and insurance procedure rules as well. The research contains some concrete 'de lege ferenda' proposals for improvement of legislation.

Key words: family assets, termination of matrimonial property, spouse, debt, enforcement.

ВЪВЕДЕНИЕ

С действащият Семейен кодекс (СК), в сила от 01.10.2009 г., за първи път се въведе диспозитивно начало в съпругеските имуществени отношения, като се даде възможност за избор измежду три имуществени режима – законов режим на общност, законов режим на разделност и договорен режим. Така съпругеската имуществена общност (СИО) възниква при действието на законовия режим на общност и в случаите, когато е уговорена с брачен договор.

Що се отнася до прекратяване на общността, уредбата може да се раздели на две групи: автоматично с прекратяването на брака (чл. 27, ал. 1 СК) и по време на брака въз основа на определен правен акт (чл. 27, ал. 2-5 СК). Втората група, от своя страна, може да се подраздели на две подгрупи: по воля на двамата съпрузи (доброволно) или принудително.²⁶⁹ С цел защита интересите на кредиторите СИО се прекратява при индивидуалното принудително изпълнение по реда на Гражданския процесуален кодекс (ГПК) - за лично частноправно задължение на единия съпруг, по реда на административното производство по данъчно-осигурителния процесуален кодекс (ДОПК) – за публично задължение на съпруга длъжник и по реда на универсалното принудително изпълнение по Търговския закон (ТЗ).

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. Прекратяването на СИО за личен дълг на единия съпруг, като един от способите за прекратяване на общността по време на брака, е регламентиран в ал. 4 на чл. 27 СК: „Изпълнението, насочено от кредитор върху вещь – съпругеска имуществена общност, по реда на глава четиридесет и четвърта от Гражданския процесуален кодекс за личен дълг на единия от съпрузите, прекратява общността върху тази вещь”.

Смисълът му се изразява в следното:

- Преодолява се предварителното прекратяване на СИО чрез съдебно решение по исков път.
- Защиават се интересите²⁷⁰ на кредиторите.
- Защиават се интересите на съпруга – недлъжник.

Самото правило се въвежда през 1976 г., когато се създава и нов раздел в ГПК от 1952 г. /отм. /, предвиждащ специален ред за реализирането му – редът на изпълнителния процес чрез пряко принудително изпълнение върху вещи.²⁷¹ Едновременно с него се изменя и чл. 14, ал. 1, изр. 1 СК от 1968 г. (ДВ, бр. 89 от 1976 г.), като

²⁶⁹ Вж. класификацията в: **Матеева, Ек.** Семейно право на РБългария, ВСУ, 2010, с. 145.

²⁷⁰ Вж. подробно за правния интерес в: **Маринова, Св.** Интересът в правото – обективни и субективни проявления. – Съвр.пр., 2012/4, с. 75.

²⁷¹ **Тодорова, В.** Прекратяване на съпругеска имуществена общност по време на брака, С., 1999, с. 79.

се добавя, че „Имуществената общност се прекратява..., а за отделни вещи – с принудително изпълнение върху тях”. До тогава в теорията се приема, че „вещите, попадащи в съпругеската имуществена общност, не могат да бъдат обект на принудително изпълнение за задълженията на единия от двамата съпрузи, докато общността не бъде прекратена по съдебен ред”.²⁷² Следователно, за реализиране на изпълнението върху частта от общото имущество на длъжника, е необходимо съдът първо да прекрати общността и да определи дяловете.²⁷³ Така до въвеждане на разглежданото правило, кредиторът разполага единствено с възможността чрез косвения иск по чл. 134 ЗЗД да прекрати СИО поради „важни причини”, т. е. да прекрати имуществената общност по реда на чл. 14, ал. 1, изр. 2 СК от 1968 г. Приема се, че за него такава възможност възниква от съставяне на описа върху вещта СИО.²⁷⁴ Ако длъжникът изпълни доброволно дълга си до този момент²⁷⁵ или притежава лично имущество, което може да послужи за удовлетворяване на кредитора, съдът няма да може да стигне до заключение, че са налице „важни причини”.²⁷⁶

Принудителното изпълнение за личен дълг на единия съпруг върху вещь СИО е възприет от законодателя и при действието на отменения СК от 1985 г., като е уредено в една единствена разпоредба – 26, ал. 3 СК /отм. /: „Принудително изпълнение върху отделни вещи, които са съпругеска общност, за личен дълг на единия от съпрузите прекратява общността върху тези вещи”. При тълкуване на отменената разпоредба обаче, в обхвата ѝ имплицитно се включва освен принудителното изпълнение по ГПК и производството за събиране на публични вземания, както и универсалното принудително изпълнение по ТЗ, за открито производство по несъстоятелност на неограничено извънорно физическо лице – търговец или нетърговец, доколкото под понятието „личен дълг” следва да се разбира и частноправно, и публичноправно вземане²⁷⁷, както и изискуемо парично задължение по търговска сделка, публичноправно задължение, свързано с търговската му дейност, или частно държавно вземане, тъй като дългът е личен, доколкото задължен е само единият съпруг.

След това през 1987 г. се разширява обхватът на този ред, като се включват и паричните влогове²⁷⁸ със създаване на чл. 398а ГПК /отм. /.

С приемането на действащия ГПК процесуалният ред по изпълнение върху вещи в съпругеска общност се възпроизведе в глава 44 (чл. 502 – 506), а разглежданото правило в чл. 27, ал. 4 СК. Забелязва се известна терминологична промяна и прецизиране на уредбата. Законодателят е направил опит да диференцира изпълнението в зависимост от вида на изпълнителния процес. Така за първи път е създадена изричната разпоредба на чл. 27, ал. 5 СК, с която се регламентира прекратяването на СИО при търговската несъстоятелност.²⁷⁹

Прави впечатление обаче, че в СК липсва правна норма, която да урежда предпоставките за прекратяване на общността по реда на ДОПК за публичноправно задължение.

²⁷² **Василев, В.** Прекратяване на имуществената общност по реда на чл.14, ал.1, изр.2 СК чрез косвения иск по чл.134 ЗЗД. – Соц.пр., 1973/1, с. 26.

²⁷³ **Попов, Л.** Имуществена общност на съпрузите, С., 1969, с. 97.

²⁷⁴ **Василев, В.** Цит.съч, с.30.

²⁷⁵ Пак там, с. 30.

²⁷⁶ **Попов, Л.** Цит.съч, с. 98.

²⁷⁷ **Тодорова, В.**, Цит.съч, с. 82.

²⁷⁸ **Тодорова, В.**, Цит. съч., с. 79.

²⁷⁹ В правната теория се приема, че хипотезата за прекратяване на СИО по време на брака, развита в чл. 27, ал.5 СК не е нова, а се извлича от ТЗ и при действието на отменената семейноправна уредба - Вж. цитираната литература в: **Димитрова, А.** Прекратяване на съпругеската имуществена общност при търговска несъстоятелност. Част първа (материалноправни и процесуалноправни предпоставки). – Соб.пр., 2011/11, с. 33.

2. Принудителното изпълнение по ДОПК е административно производство, което цели събиране на публични финансови вземания при наличие на изпълнителни основания, които се определят като „финансово-административни актове, удостоверяващи правото на принудително изпълнение и разрешаващи то да бъде упражнено...“²⁸⁰ Подобно на изпълнителното производство по ГПК се цели осребряване на отделни обекти от имуществената маса на длъжника, с което да се удовлетвори държавата, в качеството ѝ на кредитор. Затова изпълнителният процес по ДОПК също може да се определи като особен вид индивидуално принудително изпълнение. Но като производство, което по характер е административно, има свои специфики в сравнение с това по ГПК. Така например, действията на публичния изпълнител се обжалват първо по административен ред чрез него пред директора на териториалната дирекция на НАП и след това пред Административния съд, докато действията на съдебния изпълнител се обжалват чрез него пред съответния Окръжен съд, в чийто район е мястото на изпълнение.

ДОПК, като процесуален нормативен акт, урежда самата процедура по изпълнение върху вещи СИО – в чл. 259 ДОПК (както при другите две изпълнителни производства), докато в СК следва систематично място да заемат предпоставките за прекратяване на съпругеската общност при принудително изпълнение, каквато разпоредба обаче липсва.

Затова от правилото на чл. 27, ал. 4 СК следва да се изведат общите предпоставки²⁸¹ за прекратяване на СИО, както по реда на индивидуалното принудително изпълнение по ГПК, така и при административното производство по ДОПК за събиране на финансовоправните задължения, поради липса на изрична разпоредба в СК. Публичните вземания подобно на частните вземания са лични и за тях другият съпруг не отговаря. За производството вече споменахме, че също следва да се третира като особен вид индивидуално принудително изпълнение, макар по характер да е административно, а не съдебно. Аргумент в подкрепа на тази теза е и конкуренцията между двата вида изпълнително производство – за частни и за публични вземания, както и изричното препращане от разпоредбите на ДОПК към ГПК, приложими при неуредени случаи. Държавата също може да се удовлетвори в започнало изпълнение по ГПК, тъй като тя е винаги присъединен вискател. С цел прецизиране на уредбата обаче е необходима изрична регламентация.

3. През 1987 г. със закон за изменение и допълнение на ГПК се създава чл. 398а ГПК /отм. /, който гласи, че кредиторите могат да насочат изпълнението си върху паричен влог в режим на съпругеска имуществена общност. Затова според доктрината правилото на чл. 26, ал. 3 СК /отм. / се разпростира и върху паричните влогове от 1987 г.,²⁸² като в действащия ГПК разпоредбата на чл. 398а ГПК /отм. / е преизсздадена в чл. 518, озаглавен „Изпълнение върху общ влог“, чието систематично място е в следващата глава от кодекса - гл. 45 „Изпълнение върху вземане на длъжника“. По своята правна същност влогът представлява едно съвместно вземане²⁸³ и затова законодателят съвсем прецизно го е разположил именно там. По този начин правилото на чл. 26, ал. 3 СК /отм. / обхваща и паричните влогове на съпрузите. За да изведем този логически извод, е необходимо приложението на разширително тълкуване на нормата, тъй като от буквалния ѝ прочит е видно, че в нея са включени единствено вещите, като възможен обект на принудително изпълнение. Същият извод може да се направи и по отношение на ДОПК.

²⁸⁰ **Славчев, З.** Изпълнителните основания по ДОПК. – Прин. изпълн., 2008/2, с. 72-73.

²⁸¹ Поради ограничения обем на настоящата разработка, материалноправните и процесуалноправните предпоставки за прекратяване на СИО не са предмет на разглеждане.

²⁸² Вж. **Тодорова, В.** Цит.съч, с. 79.

²⁸³ Вж. **Ненова, Л.** Семейно право на Р България, С.: Софи-Р, 1994, с. 167.

При действието на СК от 1985 г. /отм. / тълкуваната материалноправна норма кореспондира с чл. 518 ГПК и чл. 260 ДОПК. СК от 2009 г. с ал. 1 на §4 ПЗР, преурежда съпругеските имуществени отношения, които са приложими и по заварени бракове. Тук следва да се постави въпроса дали при действащата семейноправна уредба изпълнение може да се насочи върху парични влогове съгласно чл. 518 ГПК и чл. 260 ДОПК, след като не са обекти на законната СИО съобразно чл. 21, ал. 1 СК.²⁸⁴ Следва да се даде положителен отговор, но само, когато с брачен договор е уговорено те да са СИО (в противен случай би трябвало посочените разпоредби в процесуалните нормативни актове да са неприложими).

Другият въпрос, който се поставя, е дали редът по глава 44 от ГПК, респективно по чл. 259 ДОПК, е приложим поначало при договорен имуществен режим, когато с брачен договор се уговаря СИО, тъй като правилото на чл. 27, ал. 4 СК е уредено систематично в раздел втори на глава четвърта на СК.

В теорията е изразено мнение, че изпълнителното производство върху вещи е неприложимо при договорен режим,²⁸⁵ както и че е нужна „...нова правна регламентация за изпълнението върху вещи на съпрузите, между които има сключен брачен договор“.²⁸⁶ Посоченото становище за необходимост от специални правила в случая може да се подкрепи. Но ако се приеме, че процесуалният ред е приложим само при законовия режим на общност, интересите на кредиторите биха били сериозно накарнени или поне възможността за удовлетворяване би била застрашена. Така например, съпрузите придобиват значителна част от своите вещни права по време на брачната връзка, поради което е възможно те да уговарят СИО с брачния договор, поради невъзможността върху тези права да се насочи изпълнение. В случая кредиторите могат да се защитят с отменителния иск по чл. 135 ЗЗД, което обаче значително ще ги затрудни, тъй като може да отнеме години.²⁸⁷ Затова не би трябвало да има секвестрируемо имущество на длъжника, върху което да не може да се насочи принудително изпълнение. Това противоречи на пълната му имуществена отговорност по смисъла на чл. 133 ЗЗД. В този смисъл следва се приема, че процесуалният ред е приложим и когато с брачен договор е уговорена СИО, поради липса на изрична уредба.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В действащият СК не е предвидено изрично правило, сочещо прекратяването на СИО по реда на административното производство по ДОПК, затова общите материалноправни и процесуалноправни предпоставки могат да се изведат от разпоредбата на чл. 27, ал. 4 СК. *De lege ferenda* е необходимо да се прецизира уредбата, като изрично се допълнят способите за прекратяване на СИО по време на брака.

Поради липса на изрична уредба, правилата за прекратяване на СИО за личен дълг на единия съпруг следва да намерят приложение и в случаите, когато между съпрузите има сключен брачен договор. *De lege ferenda*, с цел да се избегне противоречиво тълкуване, е добре да се предвидят изрични правила, приложими при договорния режим или препрещане към чл. 27, ал. 4 СК.

ЛИТЕРАТУРА

[1] **Боянов, Г.** Обекти на законната съпругеска имуществена общност по чл. 21 от Семейния кодекс. – Нот. бюл., 2010/1

²⁸⁴ Вж. повече за обектите СИО по смисъла на чл.21 СК в: **Боянов, Г.** Обекти на законната съпругеска имуществена общност по чл.21 от Семейния кодекс. – Нот.бюл., 2010/1, с.82-83.

²⁸⁵ **Корнезов, Л.** Гражданско съдопроизводство. Том втори. Съдебни и несъдебни производства. С.: Софи-Р, 2010, с. 392.

²⁸⁶ Пак там, с. 400.

²⁸⁷ Пак там.

[2] **Василев, В.** Прекратяване на имуществената общност по реда на чл. 14, ал. 1, изр. 2 СК чрез косвения иск по чл. 134 ЗЗД. – Соц. пр., 1973/1.

[3] **Димитрова, А.** Прекратяване на съпругеската имуществена общност при търговска несъстоятелност. Част първа (материалноправни и процесуалноправни предпоставки). – Соб. пр., 2011/11.

[4] **Корнезов, Л.** Гражданско съдопроизводство. Том втори. Съдебни и несъдебни производства. С. : Софи-Р, 2010.

[5] **Матеева, Ек.** Семейно право на Р България, ВСУ „Черноризец Храбър”, 2010.

[6] **Маринова, Св.** Интересът в правото – обективни и субективни проявления. – Съвр. пр., 2012/4.

[7] **Ненова, Л.** Семейно право на Р България, С. :Софи-Р, 1994.

Ненова, Л. Семейно право на Р България. Книга първа. Нова редакция - М. Марков, Софи-Р, 2009.

[8] **Попов, Л.** Имуществена общност на съпрузите, С., 1969.

[9] **Славчев, З.** Изпълнителните основания по ДОПК. – Прин. изпълн., 2008/2.

[10] **Тодорова, В.** Прекратяване на съпругеската имуществена общност през време на брака, С., 1999.

За контакти:

Гл. ас. д-р Антонина Димитрова, Катедра „Частноправни науки”, Юридически факултет, Русенски университет „Ангел Кънчев”, e-mail: andimitrova@uni-ruse.bg.

Настоящият доклад е подготвен в рамките на проект 2012-ЮФ-02 „Интердисциплинарни изследвания на пространството на свобода, сигурност и правосъдие в Европейския съюз” на Юридическия факултет на Русенския университет „Ангел Кънчев”, финансиран от Фонд „Научни изследвания”.